

ԵՆԹԱՕՐԵՆՍՊՐԱԿԱՆ ԱԿՏ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ՝ «ՕՐԵՆՔԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ» ԵՎ «ԼԻԱԶՈՐՈՂ ՆՈՐՄԻ» ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԱՐԹՈՒՐ ՂԱՄԲԱՐՅԱՆ*

Հայ-ռուսական համալսարան

Հոդվածում ուսումնասիրվել են ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու՝ «օրենքի հիման վրա» և «լիազորող նորմի» պայմանների ընդհանուր բնութագիրը և նրանց հարաբերակցությունը ՀՀ սահմանադրական իրավունքում՝ հաշվի առնելով թեմայի վերաբերյալ նաև գերմանական ու ռուսական դոկտրիններում առկա մոտեցումները և փորձը, ինչպես նաև ենթաօրենսդրական ակտով կարգավորվող դեպքերը սահմանելու հստակությունը, ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու կամքի արտահայտման եղանակը և ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու ինքնալիազորման արգելքը: Թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է գործադիր իշխանության մարմինների կողմից ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու համար օրենսդրական բազայի համակարգային մեկնաբանման բացակայությամբ՝ հանգեցնելով համապատասխան տերմինների միասնականության չպահպանմանը, վրիպակների առկայությանը, գործադիր իշխանության մարմինների գործառնությունների ոչ ճիշտ մեկնաբանմանը և իրավական այլ խնդիրների: Թեմայի ուսումնասիրության հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում գործում են ինքնալիազորման արգելքը և «օրենքի հիման վրա» պայմանը, իսկ գործադիր իշխանության մարմինների համար ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելը օրենքով սահմանված համապատասխան գործառնությամբ լիազորությունների իրականացման իրավական ձև է, որը կարող է լուծվել միայն նորմատիվ բնույթի ակտերի միջոցով:

* **Արթուր Ղամբարյան** – իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ վաստակավոր իրավաբան, Հայ-ռուսական համալսարանի իրավունքի տեսության և սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի վարիչ, ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի իրավունքի ամբիոնի պրոֆեսոր

Артур Гамбарян – Доктор юридических наук, заслуженный юрист РА, руководитель кафедры теории права и конституционного права Российско-Армянского университета, профессор кафедры права Академии государственного управления РА

Artur Ghambaryan – Doctor of Law, Honored Lawyer of the Republic of Armenia, Head of the Chair of Theory of Law and Constitutional Law of the Russian-Armenian University, Professor at the Chair of Law of the Academy of Public Administration of the Republic of Armenia

Էլ. փոստ՝ artur.ghambaryan@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6322-4664>.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ստացվել է՝ 28.01.2024

Գրախոսվել է՝ 09.02.2024

Հաստատվել է՝ 17.05.2024

© The Author(s) 2024

Բանալի բառեր – ենթաօրենսդրական ակտ, «օրենքի հիման վրա», «լիազորող նորմ», ինքնալիազորման արգելք, սահմանադրական իրավունք, գործադիր իշխանության մարմին, գործառույթներ

Ներածություն

1.1. Ուսումնասիրության նպատակը: ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Սահմանադրության և օրենքների հիման վրա և դրանց իրականացումն ապահովելու նպատակով Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինները կարող են օրենքով լիազորվել ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր: Լիազորող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին»:

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ (այսուհետև՝ ենթաօրենսդրական ակտ) ընդունելիս օգտագործվում է երկու իրար նման պայման (պահանջ). ենթաօրենսդրական ակտ կարող է ընդունվել՝

- 1) օրենքի հիման վրա և դրա իրականացումն ապահովելու նպատակով («օրենքի հիման վրա» պայմանը),
- 2) իրավական որոշակիության սկզբունքին համապատասխանող լիազորող նորմի առկայության դեպքում («լիազորող նորմի» պայմանը):

Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում այս երկու պայմանները, արդյո՞ք դրանք չեն արտահայտում նույն պահանջները. եթե օրենքով առկա է ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին լիազորող նորմ, ապա դա չի՞ նշանակում, որ այդ ակտն ընդունվում է օրենքի հիման վրա:

Այս հարցերին պատասխանելու նպատակով «օրենքի հիման վրա» պայմանը կվերլուծվի գերմանական և ռուսական իրավունքի դոկտրինների լույսի ներքո, այնուհետև անդրադարձ կկատարվի հայկական իրականությանը:

1.2. «Օրենքի հիման վրա» պայմանը գերմանական դոկտրինում: Գերմանական իրավունքում պետական գործունեության օրինականության սկզբունքն (լայն իմաստով) ունի երկու դրսևորում՝ օրենքի գերակայությունը և օրենքի վերապահումը:

Հանրահայտ է, որ օրենքի գերակայությունը նշանակում է, որ գործադիր իշխանության որոշումները ստորադասված են օրենսդիր իշխանության օրենքներին: Եթե օրինականության սկզբունքի քննարկման դեպքում ծագում է այն հարցը, թե պետական ակտերն արդյո՞ք համապատասխանում են (գոյություն ունեն) գործող օրենքներին, ապա օրենքի վերապահման (օրենքի վրա հիմնված լինելու) սկզբունքի դեպքում առաջադրվում է այն հարցը, թե գործադիր իշխանության գործունեության համար պահանջվում է արդյո՞ք օրենսդրական որևէ հիմք, եթե այո, ապա ո՞ր դեպքերում: Գերմանացի մասնագետները նշում

են. «Օրենքի վերապահման սկզբունքն արգելում է իր իրավասության սահմաններում կառավարման մարմինների գործությունը, քանի դեռ բացակայում է կոնկրետ օրենսդրական հիմքը: Դրա հետ նախանշվում է այն ոլորտը, որտեղ գործադիր իշխանությունը կարող է գործել առանց օրենսդրական լիազորությունների»¹ :

Գերմանական սահմանադրական իրավունքում օրենքի վերապահման պայմանը բխեցվում է իրավական պետության, ժողովրդավարության սկզբունքներից, ինչպես նաև մարդու հիմնական իրավունքների սահմանափակման մասին նորմերից: Իրավական պետության սկզբունքը պահանջում է, որ պետության գործունեությունը լինի պատասխանատու և կանխատեսելի:

Ժողովրդավարության սկզբունքը պահանջում է, որ պետության գործունեությունը կառավարի պառլամենտը՝ որպես բարձրագույն ժողովրդավարական և լեգիտիմ մարմին: Կառավարման մարմինները չպետք է օժտված լինեն լիիշխանությամբ, այլ պետք է գործեն պառլամենտի կողմից տրված լիազորությունների հիման վրա:

Պատմականորեն օրենքի վերապահման պայմանը գործում էր միայն այն ոլորտներում, որտեղ գործադիր մարմինները կարող էին կիրառել հարկադրանք. այդ ժամանակահատվածում քննարկվող պահանջը մարդու մասնավոր կյանքը պաշտպանել էր միապետական գործադիր իշխանությունից: Ներկայումս օրենքի վերապահման պայմանի գործողությունն ընդլայնվել է՝ ընդգրկելով պետության հանրային ծառայություններ մատուցելը (օրինակ՝ սուբսիդիաների տրամադրումը), հատուկ իրավական հարաբերությունները (օրինակ՝ պետական ծառայություն իրականացնելը, դպրոցական կրթություն ստանալը, դպրոցից հեռացնելը, սեռական դաստիարակության դասավանդումը և այլն), ինչպես նաև՝ պետական կառավարման կազմակերպումը (օրինակ՝ արդյոք պահանջվում է օրենք, եթե նոր կազմակերպություններին հանձնարարվում է լուծել հանրային նշանակության խնդիրներ)²:

Օրենքի վերապահման պայմանի գործողության ոլորտի ընդլայնումը, ըստ գերմանացի մասնագետների մեծամասնության, չի նշանակում, որ վարչական մարմինների ցանկացած գործունեություն «տոտալ կախված է» օրենքի նորմից: Գերմանիայի դաշնային սահմանադրական դատարանն այս պայմանի գործողության ոլորտը որոշում է «էականության տեսության» հիման վրա, որի համաձայն՝ օրենսդիրը բոլոր էական, կարևոր հարցերը, հատկապես մարդու իրավունքներին վերաբերող էական հարցերը պարտավոր է ինքը կարգավորել: «Էականության տեսության» հիման վրա որոշվում է ոչ միայն այն հարցերը, որոնք օրենսդիրն անմիջապես պետք է կարգավորի, այլ նաև այն հարցերը,

¹ Рихтер И., Шупперт Г. Ф. Судебная практика по административному праву, пер. с нем.: Юристъ, 2000, ISBN: 5-7975-0338-7, с. 24-34.

² Տե՛ս նույն տեղը:

որոնց կարգավորումը կարող է փոխանցվել (պատվիրակվել) գործադիր իշխանությանը³: Խնդիրը կապված է Գերմանիայի Հիմնական օրենքի 80-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված՝ պատվիրակված օրենսդրության և «վստահության եռյակի» տեսության հետ, ինչի մասին կնշվի հաջորդ բաժնում:

1.3. «Օրենքի հիման վրա» պայմանը ռուսական դոկտրինում: Ռուսական դոկտրինալ աղբյուրներում հաճախ է նշվում, որ ենթաօրենսդրական ակտը պետք է հիմնված լինի օրենքի վրա, սակայն այս պայմանի բովանդակությունը բացահայտվում է տարբեր կերպ:

Նախ՝ «օրենքի հիման վրա և դրա իրականացումն ապահովելու նպատակով» պայմանը կարող է նշանակել, որ առկա է օրենք, որն ուղղակիորեն մատնանշում է այն հարցերը, որոնց վերաբերյալ այս կամ այն մարմինը իրավասու է ընդունելու ենթաօրենսդրական ակտեր: Օրինակ՝ «Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության մասին» դաշնային սահմանադրական օրենքը պարունակում է նորմ, որ կառավարությունը հաստատում է դաշնային գործադիր մարմինների մասին կանոնակարգը և բաշխում է գործառույթները նրանց միջև:

Երկրորդ՝ «օրենքի հիման վրա և դրա իրականացումն ապահովելու նպատակով» պայմանը կարող է ենթադրել, որ օրենքում առկա են դրույթներ, որոնք պետք է հստակեցվեն ենթաօրենսդրական ակտերով՝ օրենքի արդյունավետ կիրառման համար: Օրինակ՝ ՌԴ վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգրքի 27.12 հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն՝ (...) ակոնհոլային հարբածության վիճակի քննությունը և դրա արդյունքների գրանցումը, հարբածության վիճակի բժշկական զննության ուղարկումը, հարբածության վիճակի բժշկական զննումը և դրա արդյունքների գրանցումը իրականացվում են ՌԴ կառավարության սահմանած կարգով:

Երրորդ՝ ըստ «օրենքի հիման վրա և դրա իրականացումն ապահովելու նպատակով» պայմանի՝ պետական մարմիններին թույլատրվում է կոնկրետ հարցով ընդունել որոշակի տեսակի կամ ձևի նորմատիվ իրավական ակտ: Օրինակ՝ «Սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասին» ՌԴ օրենքը պարունակում է նորմ, ըստ որի՝ կառավարությունն իրավունք ունի ընդունելու հանրային պայմանագրերի կնքման և կատարման կանոններ⁴:

Այս օրինակներն իրարից, ըստ էության, չեն տարբերվում. եթե վերացարկվենք զուտ ձևակերպումների մեջ առկա տարբերություններից, ապա այս օրինակներն, ըստ էության, ցույց են տալիս այն, որ «օրենքի հիման վրա» պայմանը պահանջում է օրենսդրից սահմանել այն դեպքերը (հարցերը), որոնք պետք է կարգավորվեն ենթաօրենսդրական ակտով:

Ռուս առանձին տեսաբաններ ենթաօրենսդրական ակտերի հատկանիշների

³ Տե՛ս նույն տեղը:

⁴ Տե՛ս **Волкова С. Н.** Регламентарные акты и их место в системе нормативных правовых актов // Сибирский юридический вестник, 2013, № 4 (63), էջ 11-12:

ցանկում նշում են ակտի՝ օրենքից ածանցյալ լինելը և այս հատկանիշը մեկնաբանում են հետևյալ կերպ.

«Ենթաօրենսդրական ակտերի ածանցյալ բնույթը որոշվում է նրանով, որ այդ ակտերի կարգավորման առարկան նույնպես ածանցյալ է օրենքի կարգավորման առարկայից: Ենթաօրենսդրական ակտերը կոչված են հստակեցնելու և կոնկրետացնելու օրենքի պահանջները, իսկ ենթաօրենսդրական ակտերով կարգավորվող հարցերն օրենքով կարգավորվող հարաբերությունների դրվագներն են: Ենթաօրենսդրական ակտերը չեն կարող կարգավորել հարցեր, որոնք օրենքով կարգավորվող հարաբերությունների մասը չեն: Ենթաօրենսդրական ակտը չի կարող օրենքից անկախ լինել: Եթե, այնուամենայնիվ, այդպիսի բան տեղի ունենա և ենթաօրենսդրական ակտը գոյություն ունենա ինքն իրեն (օրենքից անկախ, հեղ.), չհանդիսանա օրենքի շարունակությունը, դա կհամարվի օրենսդրական տեխնիկայի կոպիտ խախտում. ենթաօրենսդրական ակտը զբաղեցրել է օրենքի տեղը»⁵:

Այսպիսով՝ ռուսական դոկտրինում «օրենքի հիման վրա» պայմանն ընկալվում է այնպես, որ ենթաօրենսդրական ակտերը կարող են կարգավորել միայն օրենքից ածանցյալ (երկրորդային) հարցեր: Երկրորդային հարաբերությունները ենթաօրենսդրական ակտով կարգավորելու մասին օրենսդրի կամքը կարող է արտահայտվել տարբեր եղանակներով, որոնցից պարզ է, որ օրենսդիրը ցանկացել է, որ այդ երկրորդային հարաբերությունները կարգավորվեն գործադիր իշխանության համապատասխան մարմնի կողմից:

2. «Օրենքի հիման վրա» և «լիազորող նորմի» պայմանները ՀՀ սահմանադրական իրավունքում

2.1. Ընդհանուր դրույթներ

Մինչև «օրենքի հիման վրա» և «լիազորող նորմի» պայմաններին անդրադառնալը պետք է քննարկել ևս մեկ տերմինաբանական հարց: ՀՀ Սահմանադրության տեքստի վերաբերելի նորմի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ, բացի «օրենքի հիման վրա» և «լիազորող նորմի» պայմաններից, օգտագործվում են նաև այլ հասկացություններ, օրինակ՝ ենթաօրենսդրական ակտեր կարող են ընդունվել օրենքի սահմանված դեպքերում: Ավելին, ՀՀ Սահմանադրությամբ առանձին պետական մարմինների՝ ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու լիազորությունը սահմանող հոդվածներում նախատեսված չէ օրենքով նախատեսված դեպքերում ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու վերապահումը:

2.2. «Օրենքի հիման վրա» պայմանը

2.2.1. «Օրենքի հիման վրա» ու «օրենքով նախատեսված դեպքերում» պայմանների հարաբերակցությունը: Պետական և տեղական ինքնակառավարման

⁵ Чухвичев В. Д. Законодательная техника: учебное пособие, М., ISBN: 978-5-238-02248-2 (в пер.), 2006, с. 65.

տարբեր մարմինների կողմից ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու լիազորության մասին նորմեր սահմանված են նաև ՀՀ Սահմանադրությամբ, սակայն դրանց համեմատական վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ դրանք ունեն տարբեր ձևակերպումներ: Այսպես.

- 1) ինքնավար մարմիններին **օրենքով կարող է վերապահվել** ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու **իրավասություն** (ՀՀ Սահմանադրության 122-րդ հոդվածի 3-րդ մաս),
- 2) կառավարության անդամներն իրավասու են ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 152-րդ հոդվածի 4-րդ մաս),
- 3) կառավարությունն իրավասու է ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 153-րդ հոդվածի 3-րդ մաս),
- 4) **օրենքով սահմանված դեպքերում** և կարգով Բարձրագույն դատական խորհուրդն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 175-րդ հոդվածի 3-րդ մաս),
- 5) համայնքի ավագանին **օրենքով սահմանված կարգով** ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնք ենթակա են կատարման համայնքի տարածքում (ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 3-րդ մաս),
- 6) **օրենքով սահմանված դեպքերում** և կարգով Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 194-րդ հոդվածի 2-րդ մաս),
- 7) **օրենքով սահմանված դեպքերում** և կարգով Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 196-րդ հոդվածի 5-րդ մաս),
- 8) **օրենքով սահմանված դեպքերում** և կարգով Կենտրոնական բանկն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (ՀՀ Սահմանադրության 200-րդ հոդվածի 5-րդ մաս):

Վերը նշված հոդվածների ձևակերպումների տեքստային համադրությունից հնարավոր է կատարել մի քանի պարզ եզրահանգում:

Նախ՝ տեքստի հեղինակներին չի հաջողվել պահպանել տերմինների միասնականությունը: Այսպես՝ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշվում է ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու՝ օրենքով նախատեսված **լիազորության** մասին, իսկ ինքնավար մարմիններին վերաբերող հոդվածում լիազորության փոխարեն նշվում է ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու՝ օրենքով վերապահված **իրավասության** մասին: «Լիազորություն» և «իրավասություն» հասկացությունները դոկտրինալ առումով, որպես կանոն, չեն նույնացվում: Այնուամենայնիվ, դրանք սխալմամբ նույն իմաստով օգտագործելը գործնական մեծ խնդիրներ չի առաջացնում, ինչը չի կարելի ասել հաջորդ օրինակի մասին:

Երկրորդ՝ ՀՀ Սահմանադրության՝ ՀՀ բարձրագույն դատական խորհրդի, ՀՀ

կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի, ՀՀ հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի, ՀՀ կենտրոնական բանկի վերաբերյալ հողվածներում նշվում է, որ այս մարմինները ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունում են «օրենքով սահմանված դեպքերում», իսկ ՀՀ կառավարության, ՀՀ կառավարության անդամների, համայնքի ավագանու պարագայում «օրենքով սահմանված դեպքերում» պայման նախատեսված չէ: Հարց է ծագում, ենթաօրենսդրական ակտերը «օրենքով սահմանված դեպքում» ընդունելու պահանջն արդյոք տարածվում է ՀՀ կառավարության, դրա անդամների և համայնքի ավագանու վրա:

2.2.2. «Օրենքով սահմանված դեպքերում» պահանջի կիրառությունը ՀՀ կառավարության, դրա անդամների և համայնքի ավագանու ակտերի նկատմամբ: Վերը նշված հարցի կապակցությամբ առանձին սահմանադրագետներ քննարկումների ժամանակ նշում են, որ ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 3-րդ մասում «օրենքով սահմանված դեպքերում» պայմանի բացակայությունը տրամաբանական է, քանի որ համայնքներն ինքնավար են, և օրենսդրի խնդիրը չի կարող լինել որոշելու այն դեպքերը, թե երբ համայնքի ավագանին կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ: Նման փաստարկն ընդունելի չէ:

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ինքնավարությունը չի նշանակում անկախություն օրենսդիր իշխանությունից: Համայնքի ավագանին կաշկանդված է ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված օրինականության սկզբունքով, ըստ որի՝ նրա լիազորությունները սահմանվում են ոչ միայն ՀՀ Սահմանադրությամբ, այլ նաև օրենքներով: Բացի այդ, ՀՀ Սահմանադրության 179-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանված է, որ տեղական ինքնակառավարման մարմինները գործում են ՀՀ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան:

«Տեղական ինքնակառավարման մարմինների մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածում թվարկված են համայնքի ավագանու լիազորությունները: Համայնքի ավագանին կարող է ենթաօրենսդրական ակտ ընդունել բացառապես օրենքով թվարկված այդ լիազորությունների շրջանակում: Օրինակ՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի 19-րդ կետում նշված է, որ համայնքի ավագանին սահմանում է համայնքի կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց գանձվող վճարների դրույքաչափերը: Այս լիազորության իրականացման նպատակով համայնքի ավագանին պետք է ընդունի ենթաօրենսդրական ակտ: Օրինակ՝ ՀՀ Արարատի մարզի Արտաշատ համայնքի ավագանու 26.02.2022թ. № 17-Ն որոշմամբ սահմանվել են 2022 թվականի համար Արտաշատ համայնքի կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց գանձվող վճարների դրույքաչափերը: Այլ կերպ ասած՝ համայնքի կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց գանձվող վճարների դրույքաչափեր սահմանելը օրենքով նախատեսված դեպք է, որի կապակցությամբ համայնքի ավագանին կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական ակտ:

Այսպիսով, ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 3-րդ մասում «օրենքով սահմանված դեպքերում» պայմանի բացակայությունը ոչ թե տրամաբանական է, այլ պարզապես Սահմանադրության նախագծի տեքստը կազմելիս թույլ տրված վրիպակ է:

Ինչ վերաբերում է գլխավոր հարցին, թե ՀՀ կառավարությունը, նրա անդամները և համայնքի ավագանին ՀՀ Սահմանադրությամբ արդյոք կաշկանդված են միայն «օրենքով սահմանված դեպքերում» ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու պահանջով, ապա պատասխանը կախված է նրանից, թե «օրենքով սահմանված դեպքերում» հասկացությունն արդյոք նույնանուն է ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում օգտագործվող «օրենքի հիման վրա» պայմանի հետ:

Վերը նշված վերլուծությունից կարելի է ենթադրել, որ «օրենքի հիման վրա» և «օրենքով սահմանված դեպքերում» սահմանադրական հասկացություններն արտահայտում են նույն իմաստը. օրենքի հիման վրա ընդունված կամ օրենքով սահմանված դեպքերում ընդունված ենթաօրենսդրական ակտերը կոչված են կոնկրետացնելու օրենքի կարգավորումները. դրանք ածանցյալ են օրենքից: «Օրենքի հիման վրա» կամ «օրենքով սահմանված դեպքերում» պայմանն արգելում է գործադիր իշխանության մարմիններին ենթաօրենսդրական ակտերով (ի տարբերություն ռեզլամենտային ակտերի) նախատեսել առաջնային (օրենքից անկախ) կարգավորումներ: Եթե ենթաօրենսդրական ակտերն ընդունվում են օրենքի հիման վրա և ի կատարումն օրենքի (դասական իմաստով՝ ենթաօրենսդրական ակտ), ապա դա նշանակում է, որ դրանք պարունակում են երկրորդային նորմեր, որոնք լրացնում և զարգացնում են օրենքում նշված առաջնային նորմերը⁶: Այսպիսով՝ կարելի է նշել, որ «օրենքի հիման վրա» և «օրենքով սահմանված դեպքեր» հասկացություններն արտահայտում են նույն իմաստը:

Նկատի ունենալով «օրենքի հիման վրա» և «օրենքով սահմանված դեպքեր» հասկացությունների նույն իմաստն արտահայտելու հանգամանքը՝ կարելի է եզրակացնել, որ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածը, որն ամրագրված է սահմանադրական կարգի հիմունքներում, ընդհանուր դրույթ է, ուստի այս հոդվածի 2-րդ մասում նախատեսված «օրենքի հիման վրա» ձևակերպումը (կրկին նշենք, որ նույնանուն է «օրենքով սահմանված դեպքերում» պայմանի հետ) տարածվում է նաև ՀՀ կառավարության, ՀՀ կառավարության անդամների և համայնքի ավագանու վրա: Քանի որ նշված մարմինների կողմից ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու մասին սահմանադրական հատուկ նորմում նշված չէ օրենքի հիման վրա (օրենքով նախատեսված դեպքերում) պայմանը,

⁶ Տե՛ս Ա. Ղամբարյան, Ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու լիազորություն ունեցող մարմինների նույնականացումը ՀՀ-ում (դասական իմաստով ենթաօրենսդրական ակտերի և ռեզլամենտային ակտերի հարաբերակցության մասին), Օրինականություն, 2023, № 133, ISSN 1829-4219, էջ 61-101:

ուստի այս պարագայում գործում է ընդհանուր նորմը՝ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված «օրենքի հիման վրա» պայմանը: Այլ կերպ ասած՝ օրինակ՝ ՀՀ Սահմանադրության 153-րդ հոդվածի 3-րդ մասը պետք է ընթերցել հետևյալ կերպ. «Կառավարությունն **օրենքով սահմանված դեպքերում** իրավասու է ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր»:

Ինչպես նշվեց, ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, բացի «օրենքի հիման վրա» պայմանից, խոսվում է նաև «լիազորող նորմի» պայմանի մասին: Այժմ պետք է անդրադառնալ «լիազորող նորմի» և «օրենքի հիման վրա» պայմանների հարաբերակցությանը:

2.3. «Լիազորող նորմի» պայմանը

2.3.1. Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին դրույթը. լիազորող նորմ, թե՛ լիազորության իրականացման իրավական ձև: ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նախատեսված՝ «(...) կարող է օրենքով լիազորվել ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր: Լիազորող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին» ձևակերպումից բխում է, որ՝

- 1) ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին դրույթը լիազորող նորմ է,
- 2) այդ նորմը պետք է համապատասխանի իրավական որոշակիության սկզբունքին:

ՀՀ Սահմանադրության տեքստում ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու լիազորող նորմի մասին ձևակերպման առկայությունը գործնականում առաջացրել է երկու հետևանք.

1) համապատասխան պետական մարմինների կարգավիճակը սահմանող օրենքների այն հոդվածներում, որտեղ թվարկվում են այդ մարմինների գործառնություններից բխող լիազորությունները (գործառնության լիազորություններ), ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելը ներկայացվում է (կամ նման փորձ էր արվում) իբրև առանձին լիազորություն (օրինակը՝ հաջորդիվ),

2) այդ պետական մարմինները ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին ընդհանուր լիազորության հիման վրա փորձում են իրենց առնչվող ցանկացած հարց կարգավորել ենթաօրենսդրական ակտով, նույնիսկ եթե օրենքով ուղղակի սահմանված չէ կամ նրա գործառնության լիազորությունների առարկայից չէր բխում, որ այդ հարաբերությունը պետք է կարգավորվի ենթաօրենսդրական ակտով:

ՀՀ Սահմանադրության տեքստում ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելը որպես լիազորություն (լիազորող նորմ) ներկայացնելը ճիշտ չէ:

Նախ՝ գործադիր իշխանության մարմինների համար նորմաստեղծ գործունեությունը (ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելը) նրա գործառնությամբ չէ. գործադիր իշխանության մարմնի կողմից ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու

մասին դրույթը չի կարող որակվել որպես լիազորող նորմ. նորմաստեղծ (օրինաստեղծ) գործունեությունը միայն օրենսդիր իշխանության մարմնի էությունն արտահայտող գործառույթն է:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին օրենսդրական դրույթը դոկտրինալ առումով չի կարող համարվել լիազորող նորմ, եթե նույնիսկ այդ դրույթը օրենսդրական սխալ տեխնիկայի հետևանքով ամրագրվել է համապատասխան օրենքի՝ տվյալ պետական մարմնի լիազորությունները թվարկող հոդվածում: Օրինակ՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 51-րդ հոդվածը նվիրված է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործառույթներին և լիազորություններին: Նշված հոդվածի 2-րդ մասի 7-րդ կետում գրված է. *«Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ իր լիազորությունների շրջանակներում ընդունում է որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման հանրապետության ողջ տարածքում»:*

Այս հոդվածի տեքստից պարզ է դառնում, որ օրենսդիրը ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումներ, այդ թվում ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու հնարավորությունը որակել է որպես ինքնուրույն լիազորություն: Դոկտրինալ առումով որոշումներ ընդունելու հնարավորությունը ոչ թե ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործառույթներից բխող ինքնուրույն լիազորություն է, այլ այդ գործառույթների և լիազորությունների իրականացման իրավական ձևերից մեկն է:

Գործառութային լիազորությունների և ենթաօրենսդրական ակտերով դրանք իրականացնելու տարբերակման հարցում օրինակելի է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքը, որի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանվում են Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովի լիազորությունները, իսկ 2-րդ մասում նշվում է, որ համապատասխան լիազորություններն իրականացնելիս Հանձնաժողովն ընդունում է ենթաօրենսդրական ակտեր:

Այն, որ ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու հնարավորությունը ինքնին գործառութային լիազորություն չէ, ապացուցվում է նաև հետևյալ հանգամանքով. եթե պետական մարմնի օրենսդրական լիազորությունների ցանկում ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու հնարավորությունը նշվում է որպես լիազորություն, ապա այդ «լիազորությունը» ինքնին կյանքի չի կարող կոչվել, քանի դեռ օրենքով սահմանված չեն այն հարցերը (դեպքերը), որոնց վերաբերյալ տվյալ մարմինը կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական ակտ: Նման «լիազորությունը» ըստ էության առարկայագուրկ է, իսկ առարկայագուրկ լիազորություններ չեն լինում (այս մասին հաջորդիվ):

Այսպիսով՝ գործադիր իշխանության մարմինների համար նորմաստեղծ գործունեությունը նրա գործառույթը չէ. գործադիր իշխանության մարմինների

գոյութենական հիմքը ոչ թե ենթաօրենսդրական ակտերում նորմեր ամրագրելն է, այլ կառավարչական-կազմակերպչական գործառնություններ իրականացնելն է: Ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելը գործադիր իշխանության մարմինների գործառնությունների և դրանցից բխող լիազորությունների (գործառնության լիազորություններ) իրականացման իրավական ձևերից մեկն է:

Ասվածի տեսանկյունից ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունման մասին դրույթը որպես «լիազորող նորմ» ներկայացնելը խնդրահարույց է:

2005 թվականի խմբ. ՀՀ Սահմանադրության մեջ նորմատիվ իրավական ակտերի ընդունման կապակցությամբ լիազորող նորմի մասին դրույթ նախատեսված չէր: Հարց է ծագում՝ 2015 թվականի խմբ. ՀՀ Սահմանադրությամբ ինչո՞ւ նախատեսվեցին լիազորող նորմի և դրա որոշակիության մասին դրույթները: Ամենայն հավանականությամբ դրա պատճառը դասական իմաստով ենթաօրենսդրական ակտերը գերմանական իրավունքում առկա պատվիրակված օրենսդրության (Գերմանիայի Հիմնական օրենքի 80-րդ հոդվածի) հետ շփոթելն է: Կրկին նշենք, որ պատվիրակված օրենսդրություն կարելի է համարել միայն այն նորմատիվ իրավական ակտերը, որոնք ընդունվել են օրինաստեղծ լիազորությունների ուղղակի պատվիրակման հիման վրա, այսինքն՝ օրենսդիր մարմինը Սահմանադրությամբ նախատեսված կարգավորման դեպքում ընդունում է հատուկ ակտ (պատվիրակման մասին օրենք), որտեղ նշվում են, թե կոնկրետ որ մարմինը, ինչ ժամկետում և ինչ հարցերի վերաբերյալ է իրականացնելու պատվիրակված օրինաստեղծ լիազորությունները⁷:

2.3.2. Իրավական որոշակիությունը՝ ենթաօրենսդրական ակտի՞ն, թե՞ պատվիրակված օրենսդրությանը ներկայացվող պահանջ: Գերմանիայի Հիմնական օրենքի 80-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանված է. «Օրենքը կարող է լիազորել Դաշնային կառավարությանը, Դաշնային նախարարին կամ երկրամասերի կառավարություններին ընդունելու իրավական որոշումներ: Ընդ որում, օրենքով պետք է սահմանվեն տրված լիազորությունների բովանդակությունը, նպատակը և ծավալը (...)»⁸:

Գերմանացի մասնագետները նշում են, որ գործադիր իշխանության մարմինները նման որոշումներ կայացնում են լիազորությունների պատվիրակման հիման վրա, որի նպատակն է նվազեցնել օրենսդրի ծանրաբեռնվածությունը: Այս պատվիրակումը համարվում է իշխանության բաժանման սկզբունքի գիտակցված խախտում (Հիմնական օրենքի 20-րդ հոդված), քանի որ գործադիր իշխանությանը թույլատրվում է լուծել այնպիսի խնդիրներ, որոնք պետք է լուծեր օրենսդիր իշխանությունը: Այս հանգամանքը հաշվի առնելով՝ Հիմնական օրենքի 80-րդ հոդվածի 1-ին մասում թույլատրվում է պատվիրակ-

⁷ Տե՛ս Ա. Ղամբարյան, նշվ. աշխ., էջ 61-101:

⁸ Дубровин В.Н. Конституции зарубежных стран, М., Юрлитинформ, 2001, ISBN: 5-93295-036-6, с. 151.

կումը, եթե պատվիրակման մասին օրենքում նշվում են պատվիրակման բովանդակությունը, նպատակը և ծավալը (այսպես կոչված՝ «վստահության եռյակ (Bestimmtheitstria)»⁹: «վստահության եռյակը», այսինքն՝ պատվիրակման բովանդակությունը, նպատակը և ծավալը հստակ նշելու պահանջը գործում է միայն օրենսդրի կողմից իր օրինաստեղծման լիազորությունը գործադրին փոխանցելու դեպքում: Ընդ որում, պատվիրակման բովանդակությունը, նպատակը և ծավալը հստակ նշելու պահանջը գերմանական դոկտրինում անվանվում է «վստահության եռյակ», քանի որ այն, ամենայն հավանականությամբ, կոչված է երաշխավորելու, որ այլևս չի կրկնվի իրենց պատմության այն ամոթալի էջը, երբ 1933 թվականի «Լիազորման օրենքով» (Ermächtigungsgesetz) Հիտլերի կառավարությունը լիազորություն ստացավ առանց պառլամենտի մասնակցության ցանկացած հարցով ընդունելու օրենքներ:

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «գերմանական մոդելի» մեկնաբանության կողմնակիցները «լիազորող նորմի որոշակիության» պայմանը մեկնաբանում են Գերմանիայի Հիմնական օրենքի 80-րդ հոդվածի 1-ին մասում առկա «վստահության եռյակի» իմաստով, որը, ինչպես տեսանք, վերաբերում է պատվիրակված օրենսդրությանը: Այսպես. *«Ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունում թույլատրող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին (ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մաս), ինչը մասնավորապես նշանակում է, որ դրանք պետք է սահմանեն կոնկրետ ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու լիազորության բովանդակությունը, նպատակը և ծավալը»*¹⁰: Վ. Պողոսյանը և Ն. Սարգսյանը նշում են. *«Լիազորող նորմը պետք է համապատասխանի որոշակիության սկզբունքին, այսինքն՝ պետք է լինի բավականաչափ հստակ՝ օրենսդրի կամքի բովանդակությունն ու սահմանները հասկանալու համար»*¹¹:

Այս մեջբերումներից պարզ է դառնում, որ հայկական իրականության մեջ գործող՝ «լիազորող նորմի որոշակիության» սահմանադրական դրույթը առանց բավարար պայմանների մեկնաբանվում է գերմանական իրավունքի «վստահության եռյակի» իմաստով: Ընդ որում, փոխանցվող (պատվիրակվող) լիազորություններին ներկայացվող բովանդակային և ժամկետային խիստ սահմանափակումները («վստահության եռյակը») ներհատուկ են օրինաստեղծ լիազորությունների ուղղակի պատվիրակմանը: Օրենսդրության պատվիրակման նկատմամբ նման խիստ պահանջները բացատրվում են այն հանգամանքով, որ օրենսդիրը գործադիր իշխանության մարմնին պատվիրակում

⁹ Лундмарк Т.О. Очерки сравнительного правоведения, СПб., Алеф-Пресс, 2022, ISBN: 978-5-9059-6600-21, с. 439.

¹⁰ Գ. Հովհաննիսյան, Ընդհանուր իրավագիտություն և իրավաբանական մեթոդաբանություն, Եր., 2020, էջ 113:

¹¹ Տե՛ս Վ. Պողոսյան, Ն. Սարգսյան, Հայաստանի Հանրապետության 2015 թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը. համառոտ պարզաբանումներ, Եր., Տիգրան Մեծ, 2016, էջ 30:

է ընդունել օրենքի ուժ ունեցող որոշումներ այն հարցերի վերաբերյալ, որոնք գտնվում են օրենսդրի իրավասության ներքո, ուստի լիազորությունների պատվիրակումը պետք է ունենա հստակ սահմաններ և լինի կոնկրետ:

«Լիազորող նորմի որոշակիության» պայմանը գերմանական ավանդույթներով մեկնաբանելը թույլատրելի կլիներ առնվազն այն դեպքում, եթե ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված լիներ պատվիրակված օրենսդրության ինստիտուտը: Մինչդեռ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ» ձևակերպման առկայությունը ինքնին վկայում է, որ այս հոդվածը չի վերաբերում պատվիրակված օրենսդրությանը: Ավելին՝ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում գործածվող «օրենքների հիման վրա և դրանց իրականացումն ապահովելու նպատակով» ձևակերպումը ուղիղ ապացուցում է, որ այդ հոդվածում խոսքը դասական իմաստով ենթաօրենսդրական ակտերի մասին է, որոնք ընդունվում են ոչ թե օրինաստեղծ լիազորությունների պատվիրակման, այլ կոնկրետ օրենքի հիման վրա և դրա իրականացման նպատակով:

Եթե ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում խոսվում է դասական իմաստով ենթաօրենսդրական ակտերի մասին (որոնք պետք է ընդունվեն օրենքի հիման վրա և ի կատարումն այդ օրենքի), ապա այդ հոդվածում «օրենքի հիման վրա» պայմանին զուգահեռ ինչո՞ւ են օգտագործվում «լիազորող նորմի և դրա որոշակիության» մասին դրույթները. չէ՞ որ «օրենքի հիման վրա» պայմանն արդեն իսկ նշանակում է, որ օրենսդիրը նախատեսում է առաջնային կարգավորումներ, իսկ գործադիր իշխանության մարմինները այդ օրենքի հիման վրա և դրա իրականացումն ապահովելու նպատակով սահմանում են երկրորդային կարգավորումներ: «Օրենքի հիման վրա» պայմանի թելադրանքով օրենսդիրը սահմանում է այն հարցերի (դեպքերի) շրջանակը, որոնց վերաբերյալ գործադիր իշխանության իրավասու մարմինը կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական ակտեր: Ասվածից պարզ է դառնում, որ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «օրենքի հիման վրա» պայմանի առկայությունը իմաստագրվում է «լիազորող նորմի» պայմանի գոյությունը: Ի դեպ, Վենետիկի հանձնաժողովը «լիազորող նորմերի և դրա որոշակիության մասին» դրույթները որակել էր ոչ այնքան հասկանալի: Այսպես՝ 2015 թվականի ՀՀ Սահմանադրության նախագծի վերաբերյալ ներկայացված № 757/2014 կարծիքում Վենետիկի հանձնաժողովը նշել է. «*Լիազորող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին*» ձևակերպումը պարզ չէ: *Բոլոր դեպքերում, իրավական որոշակիության սկզբունքին հղումը պետք է թողնել այս կետում, Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինների կողմից կիրառվող ենթաօրենսդրական ակտերի նկատմամբ, այն չպետք է սահմանափակվի միայն «լիազորող նորմերով»¹²:*

¹² Տե՛ս «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական հանձնաժողով, ՀՀ Սահմանադրության փոփոխությունների նախագծի 1-7-րդ և 10-րդ գլուխների վերաբերյալ

Այնուամենայնիվ չենք կարող հաշվի չնստել ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում օգտագործվող «լիազորող նորմի իրավական որոշակիության» պայմանի գոյություն հետ, ուստի «իրավական որոշակիության» պայմանի առկայությունն արդարացնելու նպատակով հարկադրված ենք «օրենքի հիման վրա» և «իրավական որոշակիության» պայմանները համադրել, որի արդյունքում ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասը պետք է ընթերցել հետևյալ կերպ՝ «ենթաօրենսդրական ակտեր կարելի է ընդունել միայն օրենքով **հստակ (որոշակի)** սահմանված դեպքերում»: Այլ կերպ ասած՝ խոսքը պետական մարմնի լիազորությունների առարկան, որը պետք է կարգավորվի նորմատիվ բնույթի ակտով, օրենքով որոշակի (հստակ) սահմանելու մասին է:

Ենթաօրենսդրական ակտերով կարգավորվող դեպքերը (լիազորության առարկան) օրենքով **հստակ (որոշակի) սահմանելու** պահանջը (in rem հստակեցում) բխեցվում է «որոշակիության» պայմանից:

3. Ենթաօրենսդրական ակտով կարգավորվող դեպքերը սահմանելու հստակությունը և ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու կամքի արտահայտման եղանակը

3.1. Ընդհանուր դրույթներ

Ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունման ոլորտում հստակության (որոշակիության) ընդհանուր պայմանից բխում են in personam (ըստ սուբյեկտի) և in rem (ըստ առարկայի) հստակեցման պահանջները:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in personam հստակեցման պահանջը օրենսդրին պարտավորեցնում է սահմանել, թե գործադիր իշխանության որ մարմնի իրավասությունների մեջ է մտնում տվյալ հարցի կարգավորումը: Ենթաօրենսդրական ակտերով հարցերը կարգավորելու ոլորտում in personam անորոշությունը կարող է առաջացնել պետական մարմինների իրավասության վերաբերյալ նեգատիվ կամ պոզիտիվ վեճեր (in personam հստակեցման պահանջը դուրս է սույն ուսումնասիրության առարկայից)¹³:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in rem հստակեցման պահանջը Օ-

նախնական կարծիք, Ստրասբուրգ, 2015, CDL-PI (2015)015rev, Տե՛ս նաև՝ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2015\)015rev-arm&fbclid=IwAR1eX-gM-6BmrNQ361YerS2lRiarth1sd_KnSr5_Cwm1oSh3TaNKhUsvN7o](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2015)015rev-arm&fbclid=IwAR1eX-gM-6BmrNQ361YerS2lRiarth1sd_KnSr5_Cwm1oSh3TaNKhUsvN7o)

¹³ Օրինակ՝ «Երեխայի իրավունքների և երեխայի պաշտպանության համակարգի մասին» օրենքի նախագծի 33-րդ հոդվածում սահմանված է հետևյալ դրույթը. «Հաշմանդամություն ունեցող, կերակրողին կորցրած կամ օրենսդրությամբ սահմանված այլ դեպքերում երեխան ունի կենսաթոշակ ստանալու իրավունք, որի նշանակման և վճարման կարգը սահմանվում է օրենսդրությամբ» (<https://www.e-draft.am/projects/5592>): Այս դրույթը ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in personam հստակեցման պահանջի խախտման օրինակ է, քանի որ Նախագծից չի երևում, թե գործադիր իշխանության որ մարմնին է վերապահված կենսաթոշակ նշանակելու և վճարելու կարգը սահմանելու լիազորությունը:

րենսդրին պարտավորեցնում է սահմանել, թե գործադիր իշխանության իրավասու մարմինը որ հարցերը (դեպքերը) կարող է կարգավորել ենթաօրենսդրական ակտերով (լիազորության առարկայի in rem հստակեցում):

3.2. Օրենքով սահմանված դեպքերի (in rem) հստակությունը

Որպեսզի գործադիր իշխանության մարմինները չըջանցեն միայն օրենքով սահմանված դեպքերը (հարցերը) ենթաօրենսդրական ակտերով կարգավորելու պահանջը և լուծեն իրենց իրավասությանը չվերապահված հարցեր, Օրենսդիրը պետք է հնարավորինս հստակ սահմանի այն դեպքերը (հարցերը), որոնք թողնվում են գործադիր իշխանության մարմինների կարգավորմանը:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in rem հստակեցման պահանջի ապահովման լավագույն օրինակը կրկին ամրագրված է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածում, որի 2-րդ մասում սահմանված է. *«Հանձնաժողովը սույն հոդվածի 1-ին մասի 13-31-րդ կետերով նախատեսված իր լիազորություններն իրականացնելիս, ինչպես նաև մյուս լիազորությունների իրականացման ժամանակ նորմատիվ կարգավորում սահմանելիս ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր»:*

Օրենսդիրն այս նորմով բավարար հստակությամբ սահմանել է հանձնաժողովի այն լիազորությունները և դրանց առարկան (հարցերի շրջանակը), որոնք իրականացվում (կարգավորվում) են ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելով:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in rem հստակեցման պահանջը ապահովելու հարցում կարևոր է ոչ միայն դրա ձևական կողմը, այլ նաև այն, որ համապատասխան մարմնի լիազորությունների առարկան (հարցերը) ձևակերպված լինի (լինեն) հստակ: Ներկայացնենք ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու in rem հստակեցման պահանջի խախտման օրինակ: Այսպես՝ ՀՀ Ազգային ժողովի մի շարք պատգամավորներ շրջանառության մեջ էին դրել հինգ հոդվածից բաղկացած՝ «Գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրվող վարկերի սուբսիդավորման մասին» (փաստաթղթային կոդ՝ Պ-1073-27.09.2016-ՖՎ-010/0) ՀՀ օրենքի նախագիծը, որի 4-րդ հոդվածում սահմանված էր. *«Սույն օրենքի պահանջները կարգավորող դրույթները սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը»:*

Այս դրույթում հստակ չէ, թե ՀՀ կառավարությունը ինչ հարցեր պետք է սահմաներ: Ավելին, իրավաբանական և տրամաբանական տեսանկյուններից դժվար է հասկանալ, թե ինչպես է հնարավոր ՀՀ կառավարությունից պահանջել սահմանել դրույթներ, որոնք կարգավորում են օրենքի պահանջները:

Այս նախագծի վերաբերյալ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչությունը 20.10.2016 թ. թիվ ԻՎ-ե-109 եզրակացության մեջ նշել է. *«Նշված դրույթը չի համապատասխանում ՀՀ Սահմանդրության 6-րդ և 79-*

րդ հողվածներով (ՀՀ Սահմանադրության 79-րդ հոդվածը վերաբերելի չէ այս հարցին՝ հեղ.) ամրագրված իրավական որոշակիության սկզբունքի պահանջին: (...) Հիշյալ սահմանադրական նորմերի համակարգային վերլուծությունից բխում է, որ լիազորող նորմերը պետք է սահմանեն այդ լիազորությունների հիմքերը և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի այլ լիազորությունների կամ իրավասությունների կրողներն կարողանան դրսևորել որոշակի վարքագիծ, մինչդեռ Նախագծի նշված դրույթը խիստ անորոշ է, մասնավորապես՝ «սույն օրենքի պահանջները կարգավորող դրույթներ» հասկացությունը որոշակի չէ և թույլ չի տալիս հստակ որոշելու կառավարության լիազորությունների ծավալը և չի սահմանում կոնկրետ վարքագծի կանոններ, ինչն իրավակիրատ պրակտիկայում կարող է առաջացնել որոշակի անորոշություն»¹⁴:

Այս նախագիծը չի ընդունվել (arlis.am համակարգում նման օրենքի մասին տեղեկություններ չկան): ՀՀ կառավարությունը 07.03.2019 թ. № 184-Լ որոշմամբ հաստատել է գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման ծրագիրը:

Ի դեպ, շեղվելով բուն հետազոտության առարկայից, նշենք, որ ՀՀ կառավարության այս որոշումն ընդունվել է «օրենքով սահմանված դեպքերում» կամ «օրենքի հիման վրա» սահմանադրական պահանջների խախտմամբ, քանի որ օրենսդիրը չի սահմանել այս հարցերով ենթաօրենսդրական կարգավորում նախատեսելու հնարավորություն:

Նախ՝ ՀՀ կառավարությունն իր այս որոշումը թեև որակել է լոկալ ակտ (որոշման հերթական համարից հետո նշված է «Լ» տառը), սակայն այն ակնհայտորեն նորմատիվ բնույթի է, քանի որ ունի արտաքին ներգործություն. Ծրագրում նշված է, որ ծրագրի նպատակն է ագրոպարենային ոլորտում զբաղված ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների մասնակի սուբսիդավորումը: Ծրագիրն ունի սահմանափակող դրույթներ, օրինակ՝ Ծրագրի 14-րդ կետում սահմանված է, թե ովքեր չեն կարող մասնակցել Ծրագրին, 15-րդ կետում սահմանված են վարկի մարման ժամկետները, իսկ 16-րդ կետում՝ վարկի տոկոսադրույքի սուբսիդավորումը դադարեցնելու դեպքերը:

ՀՀ կառավարությունն արտաքին ազդեցություն ունեցող նորմատիվ բնույթի որոշումը որակել է որպես լոկալ իրավական ակտ, ամենայն հավանականությամբ, ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված «օրենքի հիման վրա» պահանջը շրջանցելու նպատակով:

Երկրորդ՝ ՀՀ կառավարությունն այս որոշման նախաբանում օրենքի վրա

¹⁴ Տե՛ս «Գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրվող վարկերի սուբսիդավորման մասին» (փաստաթղթային կոդ՝ Պ-1073-27.09.2016-ՖՎ-010/0) ՀՀ օրենքի նախագծի վերաբերյալ եզրակացություն, տե՛ս նաև http://parliament.am/draft_history.php?do=showdiveval&Div=3&ID=8322

հղում չի տվել, այսինքն՝ խախտվել է ենթաօրենսդրական ակտերը «օրենքի հիման վրա» ընդունելու պայմանը: Այս որոշման նախաբանում հղում է տրված միայն ՀՀ Սահմանադրության 146-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վրա, որում նշված է. «Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա մշակում և իրականացնում է պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը»: Պարզ է, որ ՀՀ Սահմանադրության 146-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նախատեսված չէ դրույթ այն մասին, որ ՀՀ կառավարությունը կարող է լուծել ագրոպարենային ոլորտում զբաղված ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների մասնակի սուբսիդավորման հարցեր:

Երբեմն գործադիր իշխանության իրավասու մարմինը դուրս է գալիս իր առարկայական իրավասության սահմաններից և ենթաօրենսդրական ակտում լուծում է այնպիսի հարցեր, որոնք ակնհայտորեն դուրս են օրենքով սահմանված դեպքերի շրջանակից: Օրինակ՝ «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքն 20.1 հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված է. «*Անհատական պաշտպանության միջոցների ցանկը, դրանց կիրառման դեպքերն ու կարգը, ինչպես նաև սանիտարահամաճարակային անվտանգության կանոնները ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտով սահմանում է առողջապահության բնագավառում պետական կառավարման լիազոր մարմնի ղեկավարը*»:

Օրենքի այս դրույթից հասկանալի է, որ ՀՀ առողջապահության նախարարը ենթաօրենսդրական ակտով կարող է կարգավորել անհատական պաշտպանության միջոցների կիրառման, սանիտարահամաճարակային անվտանգության կանոնների հետ կապված հարցերը, բայց ոչ՝ ֆինանսական բնույթի հարցեր: Մինչդեռ ՀՀ առողջապահության նախարարը, հիմք ընդունելով վերը նշված դրույթը, 20.08.2021 թ. ընդունել է N 65-Ն հրամանը, որի 1-ին կետով աշխատողների համար սահմանել է հետևյալ պարտականությունը. «*Աշխատողները յուրաքանչյուր 14 օրը մեկ ներկայացնում են կորոնավիրուսային հիվանդության (COVID-19) ախտորոշման պոլիմերազային շղթայական ռեակցիայի հետազոտության (այսուհետ՝ ՊՇՌ հետազոտություն) բացասական արդյունքը հավաստող (...) սերտիֆիկատ (...): ՊՇՌ հետազոտությունն իրականացնում է աշխատողն իր հաշվին (ընդգծումը՝ հեղ.)*»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը 23.12.2021 թ. ՍԴՈ-1621 որոշմամբ քննարկել է այն հարցը, թե վերը նշված օրենքի 20.1 հոդվածի 3-րդ մասն արդյոք լիազորում է Նախարարին ենթաօրենսդրական ակտով սահմանելու ֆինանսական բնույթի հարցը, այսինքն՝ աշխատողների հաշվին ՊՇՌ հետազոտություն իրականացնելու պարտականություն: ՀՀ սահմանադրական դատարանը 23.12.2021 թ. ՍԴՈ-1621 որոշմամբ նշել է. «*Օրենքի այլ իրավակարգավորումներից չի բխում, որ Օրենքն Առողջապահության նախարարին վերապահել է կորոնավիրուսային հիվանդության (COVID-19) 31 ախտորոշման ՊՇՌ*

հետազոտության ծառայությունից օգտվելիս դրա դիմաց վճարման պարտականություն ունեցող սուբյեկտների (աշխատողների) շրջանակը սահմանելու լիազորություն: (...) Առողջապահության նախարարը Հրամանով աշխատողի վրա ՊՇՌ հետազոտությունը սեփական միջոցների հաշվին իրականացնելու պարտականություն սահմանելու համար համապատասխան լիազորություն չունի: (...) ՊՇՌ հետազոտության ծառայությունների մատուցման իրավահարաբերություններում գույքային պարտականությունների կրողների շրջանակի սահմանումը դուրս է Առողջապահության նախարարի լիազորություններից: Դրանք կարգավորվում են այլ իրավական ակտերով, որոնց սահմանադրականության ստուգումը սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակից դուրս է»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը ՀՀ առողջապահության նախարարի քննարկվող հրամանի՝ «ՊՇՌ հետազոտությունն իրականացնում է աշխատողն իր հաշվին:» նախադասության «իր հաշվին» բառակապակցությունը ճանաչել ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ մասերին և 39-րդ հոդվածին հակասող և անվավեր՝ նկատի առնելով, որ ՊՇՌ հետազոտության ծառայությունից օգտվելիս դրա դիմաց վճարման պարտականություն ունեցող շրջանակի սահմանումը դուրս է ՀՀ առողջապահության նախարարի՝ օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակից:

Կրկին շեղվելով հետազոտության անմիջական առարկայից՝ նշենք ՀՀ սահմանադրական և ՀՀ վարչական դատարանների իրավասության տարանջատման տեսանկյունից կարևոր հանգամանքի մասին: Անհրաժեշտ է հասկանալ այս գործով ՀՀ առողջապահության նախարարի հրամանի վիճարկվող դրույթը հակասում էր անմիջապես ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ մասերին, թե՛ «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 20.1 հոդվածի 3-րդ մասին: Այնպիսի տպավորություն է, որ այս պարագայում ՀՀ առողջապահության նախարարը դուրս է եկել օրենքով հստակ սահմանված իր լիազորությունների սահմաններից, ուստի այդ ակտը հակասում էր անմիջապես ոչ թե ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածին, այլ նշված օրենքին: Եթե այս պնդումը ճիշտ է, ապա նախարարի այս նորմատիվ որոշման իրավաչափությունը պետք է որոշեր ոչ թե ՀՀ սահմանադրական դատարանը, այլ ՀՀ վարչական դատարանը: Բոլոր դեպքերում փաստ է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանն այս գործով իրականացրել է արդարադատություն, ուստի ստեղծել է պրակտիկա, ըստ որի՝ գործադիր իշխանության մարմինների կողմից օրենքով հստակ սահմանված լիազորություններից դուրս գալն առաջացնում է ոչ թե այդ ակտի օրինականության, այլ սահմանադրականության հարց (նման ակտերը հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածին), ուստի նման հարցերը պետք է քննի ՀՀ սահմանադրական դատարանը:

3.3. Ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու մասին օրենսդրի կամքի արտահայտման եղանակները

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու օրենսդրի կամքը հնարավոր է սահմանել օրենքով ինչպես ուղղակի, այնպես էլ այլ եղանակով:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու կամքի ուղղակի արտահայտման եղանակի դեպքում օրենսդիրը օրենքում ուղիղ նշում է, որ օրենքով սահմանված հարցերը կարգավորելու նպատակով ընդունվում են ենթաօրենսդրական ակտեր: Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու օրենսդրի կամքի ուղղակի արտահայտման եղանակի օրինակ է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասը:

Պարտադիր չէ, որ օրենսդիրը յուրաքանչյուր լիազորության իրականացման կապակցությամբ ուղղակի սահմանի, որ այն իրականացվում է ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու ձևով: Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու Օրենսդրի կամքը հնարավոր է արտահայտել նաև անուղղակի եղանակով: Խոսքն այն իրավիճակների մասին է, երբ Օրենսդիրը թեև ուղիղ չի նշում այս կամ այն հարցով ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին, սակայն պետական մարմնի լիազորության առարկան կազմող հարցերի բնույթից ակնհայտ է, որ այն կարող է լուծվել միայն նորմատիվ բնույթի ակտերի միջոցով: Օրինակ՝ «Տարածքային կառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ «Մարզպետն առողջապահության բնագավառում «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» օրենքի 20.2-րդ հոդվածով սահմանված կարգով կայացնում է կարանտին սահմանելու մասին որոշում»:

«Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» օրենքի 20.2-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 4-րդ և 4-րդ ենթակետի համաձայն. «Կարանտին սահմանելու մասին որոշման մեջ նշվում են նաև (...) 4) անհատական պաշտպանության միջոցների օգտագործման պահանջը, 5) անհրաժեշտ կանխարգելիչ, հակահամաճարակային և սահմանափակող միջոցառումների ցանկը, սահմանափակող միջոցառումների կիրառման կարգը, դրանց կիրառման ժամկետը, կազմակերպումն ու իրականացումն ապահովելու համար պատասխանատու մարմինները, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի»:

Մարզպետի այս լիազորության առարկան կազմող հարցերի բնույթից հստակ է, որ մարզպետի սահմանած՝ անհատական պաշտպանության միջոցների օգտագործման պահանջն անորոշ (չանհատականացված) թվով բնակչությանը հասցեագրված (արտաքին ներգործությամբ) վարքագծի պարտադիր կանոններ են, ուստի մարզպետը՝ որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմին, այս գործառնության լիազորությունը կարող է իրականացնել նորմատիվ իրավական ակտ ընդունելու ձևով:

4. «Օրենքի հիման վրա» պայմանը և ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու ինքնալիազորման արգելքը

«Օրենքի հիման վրա» պայմանի հետ առնչվում են նաև իրավասության իրավասություն (Kompetenz-Kompetenz) դոկտրինը և ինքնալիազորման արգելքը:

Եթե պետության իրավական համակարգում իրավասության իրավասություն դոկտրինն ունի ճանաչում, ապա այն հնարավորություն է տալիս իրավասություն կրողին ընդլայնելու սեփական լիազորությունները՝ սահմանափակելով այլ մարմինների լիազորությունները (օրինակ՝ դաշնային պետություններում դաշնության կենտրոնը ընդլայնում է իր լիազորությունները՝ սահմանափակելով դաշնության սուբյեկտի իրավասության ոլորտը): Ռուսական դոկտրինում իրավասության իրավասությունը երբեմն ներկայացվում է այլ կերպ՝ պետական մարմնի իրավասությունը՝ որոշելու այլ մարմնի իրավասությունը¹⁵: Իրականում իրավասության իրավասություն դոկտրինի էությունն այն է, որ պետական մարմինը ոչ թե որոշում է մեկ այլ մարմնի իրավասությունը, այլ ինքն իրեն նոր լիազորություններ վերապահելով՝ ընդլայնում է իր իրավասությունը և սահմանափակում մեկ այլ պետական մարմնի լիազորությունը:

Իրավասության իրավասություն դոկտրինն անհամատեղելի է «օրենքի հիման վրա» պայմանի հետ, քանի որ, ինչպես նշվեց, այս պայմանի համաձայն՝ գործադիր իշխանության մարմինը միայն օրենքով սահմանված լիազորությունների առարկայի (օրենքով սահմանված դեպքերի) վերաբերյալ կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական ակտեր: Գործադիր իշխանության մարմինը չի կարող ինքն իրեն վերապահել լիազորություններ և դրանց առարկան կազմող հարցերի վերաբերյալ ընդունել ենթաօրենսդրական ակտեր:

«Օրենքի հիման վրա» պայմանը ներդաշնակ է ինքնալիազորման արգելքի հետ: Ի հակադրություն իրավասության իրավասություն դոկտրինի՝ ինքնալիազորման արգելքը չի հանդուրժում պետական մարմնի կողմից ինքն իրեն (առանց օրենքի վերապահման) լիազորություններ սահմանելու և դրանք իր նորմատիվ բնույթի ակտերով որոշելու պրակտիկան:

ՀՀ իրավական համակարգը մերժում է իրավասության իրավասություն դոկտրինը: ՀՀ սահմանադրական համակարգը ճանաչում է ինքնալիազորման արգելքը և «օրենքի հիման վրա» պայմանը: ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ պետական մարմինը իրավասու է կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված է օրենքներով, պահանջից և 2-րդ մասի՝ ենթաօրենսդրական ակտեր կարող են ընդունվել միայն օրենքի հիման վրա, պահանջից հասկանալի է դառնում, որ, ընդհանուր առմամբ, ՀՀ-

¹⁵ Sté u **Шустров Д. Г.** Между Сциллой и Харибдой: конституционный контроль за поправками к Конституции и политика // Вестник Московского университета, Серия 11: Право, 2019, № 2, էջ 94:

ում մերժվում է իրավասության իրավասություն դոկտրինը և գործում է ինքնալիազորման արգելքը: Ասվածը չի վերաբերում պետական մարմինների իմպլիցիտ (ենթադրյալ) լիազորություններին, որոնք օրենքի տեքստում թեև ուղղակիորեն ձևակերպված չեն, սակայն անվիճելիորեն բխում են տվյալ մարմնի էությունն արտահայտող գործառույթներից (սա քննարկման այլ հարց է):

Եզրակացություններ

Գործադիր իշխանության մարմինների համար ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելը ոչ թե գործառութային լիազորություն է, այլ օրենքով սահմանված համապատասխան գործառութային լիազորությունների իրականացման իրավական ձև է:

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «օրենքի հիման վրա» պայմանի առկայությունը իմաստագրվում է «լիազորող նորմի» պայմանի գոյությունը: «Օրենքի հիման վրա» պայմանի թելադրանքով օրենսդիրը սահմանում է այն հարցերի (դեպքերի) շրջանակը, որոնց վերաբերյալ գործադիր իշխանության իրավասու մարմինը կարող է ընդունել ենթաօրենսդրական ակտեր:

Այնուամենայնիվ, ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «լիազորող նորմի իրավական որոշակիության» պահանջի գոյության պայմաններում ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասը պետք է ընթերցել հետևյալ կերպ՝ «ենթաօրենսդրական ակտեր կարելի է ընդունել միայն օրենքով **հստակ** սահմանված դեպքերում»: Ենթաօրենսդրական ակտերով կարգավորվող դեպքերը (լիազորության առարկան) օրենքով հստակ սահմանելու պահանջը (in rem հստակեցում) բխեցվում է «որոշակիության» պայմանից:

Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու օրենսդրի կամքը հնարավոր է արտահայտել ոչ միայն ուղղակի, այլ նաև անուղղակի եղանակով, երբ օրենսդիրը թեև ուղիղ չի նշում այս կամ այն հարցով ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու մասին, սակայն պետական մարմնի լիազորության առարկան կազմող հարցերի բնույթից ակնհայտ է, որ այն կարող է լուծվել միայն նորմատիվ բնույթի ակտերի միջոցով:

ՀՀ իրավական համակարգը ճանաչում է ինքնալիազորման արգելքը և «օրենքի հիման վրա» պայմանը:

АРТУР ГАМБАРЯН – Условия принятия подзаконного акта «на основании закона» и «уполномочивающей нормы». – В данной статье изучены общая характеристика условий принятия подзаконного акта «на основании закона» и «уполномочивающей нормы» и их соотношение в конституционном праве РА с учетом подходов и опыта немецкой и российской доктрины по указанной тематике, а также четкость определения случаев, регулируемых подзаконным актом, способ выражения воли принятия подзаконного акта и запрет самоуполномочивания на принятие подзаконного акта. Актуальность темы обусловлена отсутствием системного толкования законодательной базы принятия подзаконного акта органами исполнительной власти, что приводит к несоблюдению единообразия соответствующих терминов, наличию опечаток, неправильному толкованию функций органов исполнительной власти и других правовым проблемам. В результате

изучения темы можно сделать вывод, что в правовой системе РА действуют условие «на основании закона» и запрет на самоуполномочивание, а для органов исполнительной власти принятие подзаконного акта - это юридическая форма осуществления определенных законом соответствующих функциональных полномочий, которая может быть решена только посредством актов нормативного характера.

Ключевые слова: *подзаконный акт, «на основании закона», уполномочивающая норма, запрет на самоуполномочивание, конституционное право, органы исполнительной власти, функции*

ARTUR GHAMBARYAN – "Law-Based" and "Authorizing Norm" Conditions for Adopting a Sub-Legislative Act and Their Correlation. – This article examines the general characteristics of the "law-based" and "authorizing norm" conditions for adopting a sub-legislative act and their correlation in the RA constitutional law, taking into account the existing knowledge and experience in the German and Russian doctrines on the above topic, as well as the clarity of defining the cases regulated by the by-law, the method of expressing the will to adopt a by-law and the prohibition of self-authorization to adopt a by-law. The relevance of the chosen topic due to the lack of systematic interpretation of the legislative base for the adoption of a sub-legislative act by the bodies of the executive power leading to non-compliance of the corresponding terms, presence of bugs, incorrect interpretation of the functions of executive power bodies and other legal problems. As a result of the study of the topic, it can be concluded that the prohibition of self-authorization and the condition "on the basis of law" apply in the RA legal system, and the adoption of a sub-legislative act for the bodies of the executive power is a legal form of exercising the relevant functional powers defined by the law, which can be resolved only through acts of a normative nature.

Key words: *a sub-legislative act; "Law-based"; authorizing norm; the prohibition of self-authorization, constitutional law, executive authorities, functions*